

**‘W**aarom knalt het verdomme niet?’

Norström schopte kwaad met zijn linkervoet. Hij was blijven haken in een kluwen staaldraad die slordig tussen de opgeblazen stenen was neergegoot. Hij schopte met zijn linkervoet en de grove, hoge schoen raakte steeds verder verstrikt in het staaldraad. Hij had makkelijk kunnen bukken om met één ruk van zijn hand de kluwen los te trekken van zijn voet en heen.

Maar Norström bukte niet. Hij bleef kwaad met zijn voet schoppen. Hij zweette. Zijn grijsflanellen overhemd, dat ver opening over zijn vetgemeste buik, zoog het zweet op dat zurig en naar vuile huid stonk.

Norström was ploegbaas. Het was een zaterdagmiddag halverwege juni en het dampte van de hitte die boven de onbeschutte werkplek hing. Norström leidde het werk om rotsen op te blazen om tunnels aan te leggen voor de spoorbaan. De baan moest dubbelsporig worden en daar waren drie nieuwe tunnels voor nodig. Ze waren bezig met de middelste, tevens de langste en lastigste. Ze waren net begonnen met het openen van de rotswand. Het ruwe, scherpe oppervlak van het grijze graniet was ontdaan van de dunne aardlaag. De rotswand glinsterde in het zonlicht. De berg torende ongeveer dertig meter boven hen uit, loodrecht uit de grond bijna. Het was een kleine bergkop met een omtrek van een paar honderd meter en de tunnel en spoorbaan moesten er dwars doorheen getrokken worden.

Norström hield niet van het springen van tunnels. ‘Of je blaast de hele berg op. Of je laat het zitten. Een gat er recht doorheen is gekkenwerk. Vroeg of laat stort het in.’ Zo bekeek hij het. In zijn vijftigjarige leven was het springen van tunnels tot op heden beperkt gebleven tot misschien

één keer in de vijf jaar, maar nu waren het er drie op rij.

‘Kom hier om die rotzooi van mijn been te halen.’

Norström keek kwaad naar een paar arbeiders die op hun houweel leunden. Ze maakten dankbaar gebruik van de pauze die was ontstaan. Enerzijds doordat de springlading niet was ontploft, anderzijds doordat Norström met zijn voet achter het staaldraad was blijven haken. Ze leunden op hun houweel, keerden hun rug naar de zon, en wachtten.

‘Vort, ga hem helpen, jij.’

Oskar Johansson schopte zacht met zijn teen naar de jongste van de springploeg. Een knul van veertien, klein van stuk en mager. Hij gehoorzaamde meteen en rende over de zandvlakte naar Norström, bukte snel en begon aan het staaldraad te rukken.

‘Niet zo trekken, verdomme. Loswikkelen.’

Norström raakte steeds meer geïrriteerd. Hij tuurde tegen de zon in, draaide zijn hoofd naar de rotswand, wierp een blik op het gewroet van de jongen in de kluwen staaldraad en keek vervolgens kwaad naar de springmeesters die roerloos op hun houweel leunden.

‘Waarom knalt het niet?’

Norström brulde. Oskar Johansson rechtte zijn rug.

‘Ik ga kijken.’

Tegelijkertijd schoot het staaldraad rond Norströms voet los. De pauze was voorbij. Nu moest het mislukken van de explosie onderzocht worden. En Oskar Johansson moest het doen omdat hij degene was die de springlading had aangebracht. Elke explosie was persoonlijk. Het dynamiet was altijd hetzelfde, onbeheersbaar en verraderlijk, maar elke explosie had een eigenaar, een verantwoordelijke.

De toenemende industriële expansie vereiste betere verbindingen. De spoorwegen moesten worden uitgebreid. Er moesten meer sporen komen. De treinstellen groeiden, het aantal treinen nam toe en de explosies echoden door het land.

Het was al volop zomer. De hitte die sinds eind mei aanhield, was bezig de aarde te verschroeien. Het knetterde onder hun voeten als de springmeesters de schaduw onder de berken opzochten tijdens hun korte pauzes.

Oskar Johansson wiste zijn voorhoofd af. Hij keek naar de rug van zijn hand. Die glom van het zweet en hij droogde hem af aan zijn overhemd. Oskar was drieëntwintig. Hij was de jongste van de ploeg omdat de loopjongen niet werd meegeteld. Hij werkte al zeven jaar met springstof en het beviel hem goed. Oskar was lang, goedgebouwd, had een rond en open gezicht dat nooit serieus stond. Zijn ogen waren helderblauw en zijn blonde haar krulde over zijn voorhoofd. De vroege zomerzon had hem gebruind. Hij droeg een grijswit overhemd, een donkerblauwe katoenen broek en hij was blootsvoets.

Hij tuurde naar de rotswand.

‘Ga je kijken?’

Norström stond met zijn handen in zijn zij en keek Oskar dwingend aan. Norström hield niet van mislukte explosies. Enerzijds wist je nooit wat er kon gebeuren, anderzijds zorgde het voor vertraging in het werk. Hij was er verantwoordelijk voor dat ze zich aan het schema hielden en deze tunnel ging lastig worden, dat wist hij. Bovendien had hij een kater. Gisteren was hij vijftig geworden en ’s avonds had hij gefeest. Hij had brandewijn gedronken tot hij tegen tweeën in zijn bed plofte. En hij had lang en veel gekotst toen hij twee uur later opstond om naar zijn werk te gaan. Hij had bijna spijt dat hij geen gebruik had gemaakt van het voorrecht een dag vrij te nemen voor zijn verjaardag. Dat voorrecht had de directie hem gegund aangezien hij sinds 1881 geregeld voor de afdeling spoorwegbouw had gewerkt. Bovendien stond hij erom bekend op tijd klaar te zijn en zijn mensen op te zwepen. Daardoor had hij van zijn ploeg ook de bijnaam ‘Arbeid Adelt’ toebedeeld gekregen. Niet dat ze

die gebruikten als Norström in de buurt was, maar het was de enige naam die ze gebruikten als ze het over hem hadden, 's avonds thuis, of tijdens de pauzes als Norström met iets anders bezig was. De eerste keer dat het Norström ter ore kwam dat hij een bijnaam had, was hij kwaad geworden, maar later had hij het opgevat als een teken dat de springploeg bang voor hem was en dat had hem tevreden gestemd. Tegenwoordig gebeurde het vaak dat hij de naam gebruikte als hij voor zijn vrienden zijn werk beschreef. Gisteren nog had hij breed uitgemeten hoe bang de springmeesters voor hem waren. Met zijn zwager, die voor zijn verjaardag was gekomen, had hij lang over zijn werk uitgeweid.

Het liep tegen drieën en over drie uur zou het werk voor deze week erop zitten. Dan volgde de vrije dag en kon Norström op bed blijven liggen, naar vliegen slaan, tegen zijn koters zeggen dat ze stil moesten zijn en langzaam het werk voor de volgende week inroosteren. In de berekening die hij afgelopen zondag had gemaakt, hadden ze verder moeten zijn dan ze nu waren. En er was niets dat hem zo stoorde als wanneer zijn berekeningen niet klopten. Dat betekende dat de zondagse rustdag verpest zou zijn. Hij zou zich lopen ergeren.

‘Hebben jullie het slagkoord losgetrokken?’

Een paar mannen lieten een zacht gemompeld nee horen.

‘Zijn jullie niet goed wijs? Waarom niet?’

Norström verbaasde zich erover dat het voor de hand liggende niet was gedaan. Hij had er geen begrip voor dat ze in de hitte een korte pauze hadden genomen.

‘Nou, ren je poten uit je lijf en trek dat koord los!’

De loopjongen kreeg een trap van Norström. Hij spurtte naar het houten kistje dat een eindje bij hen vandaan stond en rukte een koord los dat met een staalklem aan de achterkant was bevestigd.

Oskar rechtte zijn rug, zette het houweel tegen een brok steen en begon naar de rotswand te lopen. Hij liep lang-

zaam, alsof hij het dynamiet niet tot leven wilde wekken. Hij grimaste in de hitte en veegde zout zweet uit zijn ogen. Als een springlading niet ontplofte, verspreidde zich een onbehagen door de hele ploeg. Dynamiet was gevaarlijk. Je wist nooit wat het nu weer ging doen. Maar er moest altijd iemand op af om het te onderzoeken en voorzichtigheid was hun enige bescherming.

Oskar hield drie meter voor de rotswand stil. Hij beet op zijn onderlip, keek zorgvuldig naar het gat in de rots waar het slagkoord naar binnen kronkelde. Hij draaide zich om en riep met zachte stem naar de anderen, die nog stonden te leunen op hun houweel: 'Is het slagkoord los?'

Norström beende zelf, tegen zijn gewoonte in, naar het kistje, wierp even een blik en riep toen met luide stem: 'Dat is eraf. Loop erheen.'

Oskar knikte, meer voor zichzelf dan tegen Norström. Hij knikte voor zichzelf, om zich ervan te overtuigen dat alles in orde was.

Dan draait hij zich om, tuurt naar het boorgat en begint langzaam met korte, schuifelende passen naar de rotswand te lopen. Hij laat het gat niet los met zijn blik. Hij bijt op zijn lip, zweet gutst uit zijn haar over zijn gezicht, hij knippert met zijn ogen om beter te zien en als hij een halve meter bij de rots vandaan is, stopt hij en buigt voorzichtig naar voren. Zonder zijn concentratie te verliezen steekt hij langzaam zijn rechterarm uit tot zijn hand precies boven het gat hangt. Hij concentreert zich, komt in beweging en begint voorzichtig het slagkoord uit het gat te wurmen. Hij hoort vaag het geluid van een houweel dat met een kletterend geluid tegen een steen wordt gezet, met zijn vingertoppen grijpt hij het slagkoord vast.

Het volgende moment explodeert de rots, en ploegbaas Norström kan jarenlang vertellen dat het in zijn spring-

ploeg was, tijdens het werk aan de middelste van drie spoorwegtunnels, dat het ongelooflijke gebeurde, dat een springmeester een ontploffing van dichtbij overleefde. De springmeester heette Oskar Johansson en de loopjongen, een knul van nog maar veertien, viel flauw toen ze Oskars rechterhand zeventig meter verderop in de bosjes vonden. Ze vonden hem door toedoen van de vliegen die zich bij de rottende hand hadden verzameld. Hij lag met uitgespreide vingers tussen de paardenbloemen.

En Norström kon vertellen dat Oskar Johansson niet alleen het ongeluk overleefde, maar ook het werk van springmeester weer oppakte toen hij eenmaal hersteld was.

Die zaterdagmiddag in juni 1911 verloor Oskar Johansson al zijn blonde haar. Zijn linkeroog werd door de drukgolf van het dynamiet uit de oogkas gerukt. Zijn rechterhand werd door een rotsscherf bij de pols afgehakt. Met chirurgische precisie sneed de scherf zijn hand eraf. Een andere scherf schoot als een gloeiende pijl door Oskars onderlichaam, sneed de helft van zijn lid af en verliet via zijn lies, nier en urineblaas zijn lichaam.

Maar Oskar Johansson overleefde het en bleef werken als springmeester tot hij met pensioen ging, hij overleed pas op 9 april 1969.

Op maandag stond in de regionale krant dat er bij een gruwelijk en noodlottig ongeval een jonge springmeester was omgekomen. Niemand had het kunnen voorkomen. Het geheel moest worden bijgeschreven op het conto van het gevaarlijke dynamiet. Een geluk bij een ongeluk was dat er verder niemand hoefde te lijden, de overledene had geen gezin dat plotseling berooid achterbleef.

Het krantenbericht werd nooit gerectificeerd.

1962





**D**e wekker rinkelt hard en onverbiddelijk. Het is kwart over drie in de ochtend halverwege mei. Het is kil en vochtig in de kamer en de oliekachel is koud. De zee is blauwzwart en kalm. Een grijswitte mist drukt zwaar op het wateroppervlak. Het grauwe licht giet zijn povere beelden. De eikentakken schieten op als ruïnes door het grijs.

Als ik over het pad loop dat de kustlijn nauwgezet volgt, knarsen het zand en bruingrijze zeewier als eierschalen onder mijn hielen. Een lichte beweging glijdt over het water. Uitgerolde golven komen geruisloos voorbij. Ergens in de verte is een boot gepasseerd. Een snoek slaat op het water en het geluid rolt voort tussen de klippen aan de overkant van de baai.

Het eiland is niet groot. Het kost een half uur om het rond te lopen. Naar de punt, waar Oskars huis staat, kost me ongeveer vijftien minuten. Ik volg het strand, waar het zand overgaat in steile rotsblokken sla ik af tussen de eiken, kom weer bij het strand, loop gebukt door een dicht elzenbosje en daarna rest alleen nog de licht glooiende baai naar de punt waar het huis staat.

De deur staat op een kier. Oskar is al op. Hij zit aan tafel te patiencen, hij speelt een heel bijzondere variant, de Idioot. Hij knikt naar me en ik pak de koffie die op de spiritusbrander staat. Ik ga op de bank zitten, pak een blauwe kop met barstjes en dan is het afwachten tot Oskar vindt dat we moeten gaan.

Oskar heeft de sauna zeven jaar geleden gekocht. Dat hing samen met het ontmantelen door het leger van de barakken die er nog stonden uit de tijd van de mobilisatie. Oskar kon het saunahuisje voor 150 kronen kopen, op voorwaarde

dat hij het zelf zou afvoeren. Maar Oskar ging naar de landeigenaar en kreeg toestemming het huisje te laten staan en er tot zijn dood te blijven wonen. Het jaar erop hielp ik hem de saunabanken eruit te slopen, de wanden binnen te bekleden met hardboard, een afscheiding te maken voor zijn bed, een kast te timmeren en een raam te plaatsen. Daarna verfden we alles wit en rood. Begin april verhuist Oskar naar het eiland en hij blijft daar tot de oktoberkou komt.

De sauna is anderhalve meter breed en ruim drie meter lang. Als ik op mijn tenen ga staan, raakt mijn hoofd het plafond.

Het bed: het oude, krakende officiersbed kreeg hij gratis toen de grote barak boven aan de helling werd gesloopt.

Een bruine deken, twee stel lakens, het hoofdkussen met de rode rand rondom en de initialen A.J. in sierlijke letters. Twee bruine keukenstoelen, de tafel van spaanplaat met het groene zeiltje. Spiritusbrander, petroleumlamp, transistor-radio, kaartspel, bril, portemonnee.

De kopjes, borden, koffie en aardappels.

Oskar steekt de wijsvinger van zijn linkerhand uit en drukt een knop van de radio in. Zijn wijsvinger is dik, sterker dan twee normale vingers samen. Aan zijn linkerhand heeft hij alleen nog zijn duim en deze wijsvinger en samen hebben ze zich ontwikkeld tot een grijper die de functie van beide handen heeft moeten overnemen. De wijsvinger drukt de knop in en muziek vult de kamer, heel luid. Maar het is een teken. Zo meteen staan we op om te vertrekken.

Even voor half vijf stappen we in Oskars roeiboot. Hij is licht, gemaakt van waterbestendig hardboard dat is vastgeniet op een eenvoudig houten raam. De platbodem is grasgroen. Ik zit bij de achtersteven en Oskar roeit weg van het eiland. De linker roeriem houdt hij vast met zijn duim en vinger. De rechter klemt hij in de binnenkant

van zijn elleboog. Als we voorbij de drie planken zijn die Oskars steiger vormen, draait hij de boot en we varen naar de andere kant van de punt.

We bewegen ons over het water zonder te praten. Het is nog steeds kil en de mist nog net zo grijs. Oskars slagen zijn gelijkmatig en ze volgen zijn ademhaling. Als hij pauzeert, dan houdt hij ook zijn adem in.

Aan de andere kant van de punt hebben we onze netten uitgezet. Een net voor baars. Een net voor platvis. Eerst de baarzen. Dan de platvissen. In de gebruikelijke volgorde halen we de netten op. Ik op mijn hurken bij de achtersteven. Oskar die de boot langzaam achteruit roeit. Elke vis die we vangen telt Oskar hardop. Een cijfer, een getal. Anders niet.

‘Een.’

‘Twee.’

‘Drie.’

‘Vier.’

Een flinke baars en drie platvissen. Ze spartelen op de bodem tussen onze voeten. De netten liggen in een bergje over mijn laarzen. Oskar keert de boot en we roeien terug.

Mei 1962. We luisteren naar Radio Nord. Oskar schiet altijd in de lach als de radiostem de zendfrequentie geeft en het heeft over *megacycles*.

‘Wat doen ze in godsnaam? Fietsen ze op het schip ...’

Hij lacht voor zich uit en staart met zijn enige oog naar mij. Zijn wijsvinger trommelt op het tafelzeiltje.

De mist is nog net zo dicht, de zee nog net zo kalm, maar het licht wordt sterker en baant zich een weg door de nevel. Oskar draait op zijn stoel, pakt met zijn twee vingers de stoelrug en drukt zich zo ver omhoog dat hij door het raam naar buiten kan kijken. Hij werpt een blik en laat zich weer op zijn stoel zakken, keert terug naar zijn zeldzame patiencevariant, de Idioot.

De kaarten zijn vuil en kapot. Op een van de gezichten van de schoppenboer zit een bloedvlek. De klaverzeven komt uit een ander kaartspel. Een spel met verschillende zeilschepen op de achterkant. Het andere spel heeft een wijnrode achtergrond, met een smalle, witte rand rondom.

Radio Nord draait 'Den siste Mohikanen' van Little Gerhard.

De wijsvinger trommelt langzaam op het tafelzeiltje, als een vallende ijsdruppel. De Idioot komt niet uit.

1911



‘Ik had haar een half jaar voor het ongeluk leren kennen. Het was op de kop af een half jaar. In juni was de ontplofing. We hadden het niet echt over trouwen gehad. Maar in die tijd was dat vanzelfsprekend. Als je iemand had leren kennen en je ging met elkaar, dan werd het trouwen. Ze was even oud als ik. We scheelden drie dagen. Zij was drie dagen ouder. We zagen elkaar altijd op donderdagavond. Dat was haar enige mogelijkheid. Dan had ze vier uur vrij. Ze werkte bij een textieldirecteur. Ze paste op drie kleine kinderen. Een jongen en twee meisjes, een tweeling. Ze woonde in de kinderkamer. Ze behoorde tot de generatie arbeidersmeisjes die het grootste deel van hun jeugd achter de keuken of in de kinderkamer bij burgers woonden. Ze hield helemaal niet van kinderen, maar ze kon geen ander werk krijgen. We gingen meestal de stad in. Ik herinner me eigenlijk niet waar we het over hadden en ook niet waar we naar keken. We liepen vooral.

Eén ding herinner ik me met haar. Het was ongeveer een maand voor het ongeluk. De eindexamens waren achter de rug. Het was donderdag en we liepen te wandelen. Drie geslaagde leerlingen kwamen ons over de stoep tegemoet en ze gingen niet opzij, waardoor we allebei een por in onze zij kregen. Dat weet ik nog heel goed. Vooral zulke dingen herinner ik me. Van die onbelangrijke details.’

Elly komt door de keukendeur naar buiten. Ze heeft een witte jurk en bruine rijglaarsjes aan en een zwarte sjaal om haar schouders. Ze is tamelijk klein, een beetje mollig. Haar gezicht is rond. Ze heeft een gezonde huid en groene ogen. Bruin, kroezig haar. Ze knijpt met haar lippen. Haar

gebit is lichtgeel en in haar bovenkaak mist ze al een tand, precies waar haar lach altijd eindigt.

Oskar wacht buiten het ijzeren hek. Hij ziet Elly aankomen over het brede grindpad dat naar de witte villa van drie verdiepingen leidt. Ze glimlacht een beetje verlegen als ze met het slot aan de binnenkant van het hek staat te prutsen. Dan staan ze daar, tegenover elkaar, knikken en beginnen te lopen. Ze zeggen niets, lopen alleen. Het is warm. Ze lopen door een straat die omzoomd wordt door hoge ijzeren hekken, hoge muren, witte villa's. Ze lopen naar het centrum van de stad, naar hun eigen milieu.

‘Hoe is het volgende week donderdag?’

Oskar vraagt het aan Elly.

Elly antwoordt.

‘Dan ben ik ook vrij.’

Een oranje tram rammelt langs richting het centrum. Ze blijven staan en kijken of ze een gezicht herkennen in de twee wagens. Ze zien de tram stoppen bij een halte, een stel van middelbare leeftijd stapt uit en loopt hun langzaam tegemoet. Er staat een zwak briesje. Elly veegt met haar hand over haar gezicht, kijkt weg van Oskar als ze glimlacht. Oskar grijpt haar hand. Hij heeft zich extra goed gewassen vandaag, zoals elke donderdag.

Een maand later ligt zijn hand met uitgespreide vingers tussen de paardenbloemen, en de springmeesters staan er met verstarde gezichten naar te kijken.

Oskar en Elly steken schuin het met kinderhoofdjes geplaveide plein over. In de verte komen drie studenten hun tegemoet.

‘Latijn was het ergst. Enoksson heeft me nooit gemogen. Als hij had gekund, had hij me laten zakken.’

Zwarte lakschoenen, blauwe wandelstokken met zilvergrijze punt. Snelle, onregelmatige passen over de kinderhoofdjes. Een zwarte voet die in de lucht van richting



verandert en ternauwernood een smerige hoop uitwerpselen omzeilt.

‘Dat ze er dit jaar zeven hebben laten zakken. Er waren veel slechte klassen.’

‘Parvenu’s.’

Lakschoenen, klikkende voetstappen.

‘Moet je horen. Zien jullie die meid daar? In het wit? Die is dienstmeid bij ons thuis. Ze heeft grote borsten. Ooit ga ik ’s avonds bij haar naar binnen en pak ik ze beet.’

‘Hoeveel krijgt ze?’

‘Tien kronen, maar dan moet ze alles doen.’

‘Heb je het eerder gedaan?’

‘Jazeker. Twee keer.’

‘Met haar?’

‘Met knappere meiden.’

‘Wie heeft ze bij zich?’

‘Geen idee.’

‘Zullen we ze aanspreken?’

‘Ja, doen we.’

Lakschoenen, spitse neuzen. Zijden kousen. Grijs wollen broek. Colbert. De witte pet. Puistjes op hun kin, hun rug, hun billen. Ellebogen die nog niet puntig zijn geven Oskar en Elly een por in hun zij. Een groet, sigaar uit de mond, de pet in de smalle hand.

‘Goeieavond, Elly.’

Oskar zegt niets. Ze lopen door en hij laat haar hand niet los. Maar dan, vluchtig, in een poging het gesprokene onbelangrijk te laten klinken.

‘Ken je ze?’

En Elly. Elly, nu moet je antwoorden.

‘Hij is de zoon waar ik werk. Uit een eerder huwelijk.’

‘Aha.’

Oskar verstart. Hij duwt zijn hakken tegen de straatstenen. Jaloezie schiet door zijn lichaam omhoog. Hij voelt

een kwade, zeurende gedachte die doorstoot tot in zijn maagstreek.

‘Wat een rotzak. Gaf hij jou ook een por?’

‘Een beetje.’

Oskars gezicht staat op onweer. Stomme arbeider, klootjesvolk, plebs, plebs, plebs. Twaalf koters in een keuken, tien anderen in de woonkamer. Stapelen maar. Rattenpolitie. Beschimmeld voedsel. Koud moeten ze het hebben. Neem het zonlicht weg met hoge witte villa’s. Jullie moeten voor ons bouwen, huizen en muren voor de zon. Trek ze hun tanden uit, trek ze hun stembanden uit. Sla spijkers door hun voeten.

‘Wat is er, Oskar?’

Elly trekt haar hand terug. Ze kijkt naar Oskar. Hij schudt zijn hoofd.

‘Niks. Ik liep na te denken.’

Nog een huizenblok. De zon zakt.

‘Waar dacht je aan?’

Nog een blok.

‘Niks bijzonders. Zullen we teruggaan?’

‘Dat lijkt me het beste.’

Ze zijn al omgekeerd. Uit een open raam klinkt pianomuziek. Elly en Oskar. Oskar en Elly.

De stad waardoor ze teruglopen: oude houten huizen, zij aan zij, slingeren zich wanhopig omhoog, stutten elkaar, warmen elkaar. Hoge, witstenen muren omlijsten een plein, onttrekken de bouwvallen aan het zicht. De korte weg van de villa’s van de burgerij. De lange weg terug.

Elly loopt naar haar kamertje in de kinderkamer. Het andere dienstmeisje slaapt al. Het dek is van haar af gegleden. Ze snurkt met open mond. Het geluid ergert Elly. Elly trekt haar witte jurk uit en zonder dat ze weet waarom stopt ze hem onder haar deel van het rechthoekige kussen. Ze

klautert over haar bedgenote heen en gaat naar de muur toe liggen. Ze krast langzaam met haar pinknagel in het behang. Ineens meent ze een tram in het wit-bruine patroon van het behang te zien. Met dat beeld slaapt ze in.

Over Elly: in het voorjaar van 1911 is ze drieëntwintig jaar oud. Ze werkt bij een textieldirecteur in de stad.

Over Oskar: hij loopt door de straten. Over zeven uur staat hij weer met zijn houweel voor Norström.